ÚZEMNÁ SPOLUPRÁCA NITRIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA (PRÍPADOVÁ ŠTÚDIA)

Ján Výbošťok, Hilda Kramáreková

Abstract

Territorial co-operation of the European countries is extremely important for their social, economic and territorial development and it is also a driving force of the EU enlargements. Realization of euroregions influences the implementation of European Territorial Co-operation programs but, in the last few years, there are new territorial cooperation supporting instruments coming to fore – the European Groupings of Territorial Co-operation. These are the first instruments supporting the territorial cooperation covered by the European legislature. The aim of this paper is to evaluate current activities of these instruments at local and regional levels in the Slovak Republic focusing on Nitra Self-governing region.

Keywords: European Territorial Co-operation, euroregion, European Grouping of Territorial Co-operation, Nitra Self-governing Region

Úvod

Európska územná spolupráca vznikla v roku 1990 ako komunitárna iniciatíva Európskeho spoločenstva. Postupne si zvyšovala svoju prestíž až sa z nej v programovom období 2007 – 2013 stal samostatný cieľ politiky súdržnosti EÚ. Tento status platí aj v súčasnom programovom období 2014 – 2020, pričom Európska komisia naň vyčlenila celkovo 10 mld. EUR, čo je cca 2,8 % rozpočtu regionálnej politiky na roky 2014 – 2020.

V príspevku však venujeme svoju pozornosť nástrojom na podporu územnej spolupráce na lokálnej a regionálnej úrovni – euroregiónom a európskym zoskupeniam územnej spolupráce. Problematika euroregiónov (ER) sa na Slovensku dostáva do popredia po roku 1989. Dokazujú to aj prvé euroregióny s účasťou Slovenska – Karpatský ER, ktorý bol založený v roku 1993 a ER Tatry, ktorý vznikol v roku 1994. Práve tieto dva euroregióny sú aj v súčasnosti spomedzi slovenských najaktívnejšie. V súčasnosti funguje na území SR celkovo 18 euroregiónov (de facto len 16), ktoré sú viac, či menej aktívne v oblasti spolupráce a sociálneho, hospodárskeho a územného rozvoja. Od roku 2008 na Slovensku vznikajú nové nástroje územnej spolupráce - Európske zoskupenia územnej spolupráce (EZÚS). Prvým zoskupením sa stalo EZÚS Ister-Granum, postupne ich bolo založených už celkovo 17, čo dokazuje význam týchto nástrojov, ktorých fungovanie podporujú európske orgány aj európska legislatíva.

Zvláštnu pozornosť venujeme euroregiónom a EZÚS na území Nitrianskeho

samosprávneho kraja. V súčasnosti územne zasahujú na jeho územie zhodne po tri euroregióny (ER Ister-Granum, Ipel'ský ER a ER Váh-Dunaj) a tri EZÚS (EZÚS Ister-Granum, EZÚS Pons Danubii a EZÚS PONTIBUS). Vo všeobecnosti platí, čím viac sa približujeme k štátnym hraniciam, tým hustejšie zastúpenie majú združenia územnej spolupráce. Platí to aj v tomto prípade, kedy všetky euroregióny aj EZÚS v NSK územne pokrývajú regióny v blízkosti slovensko-maďarských hraníc. Osobitne možno sledovať Euroregión Váh-Dunaj a EZÚS PONTIBUS, ktorých členom je Nitriansky samosprávny kraj. Obe združenia tak pokrývajú celé jeho územie.

K pojmom európska územná spolupráca, EZÚS, euroregión

Európska územná spolupráca (príp. INTERREG) predstavuje základ pre tvorbu európskeho priestoru a je základným stavebným prvkom európskej integrácie (Európska komisia – Info regio, 2015). História európskej územnej spolupráce siaha až do 50. rokov 20. storočia, kedy zástupcovia pohraničných území volali po potrebe odstránenia hraničných bariér a rozvoji vzájomnej spolupráce v týchto regiónoch. Prvé úspechy pohraničnej spolupráce Európy boli zaznamenané na hraniciach Nemecka s Holandskom a Francúzskom, kde boli založené tzv. regionálne (komunálne) zväzy. Významným míľnikom pre cezhraničnú spoluprácu bol rok 1971, kedy bolo založené pracovné Združenie európskych pohraničných regiónov.

INTERREG bol založený v roku 1990 ako iniciatíva spoločenstva s rozpočtom len 1,1 mld. EUR (obr. 1) a zastrešoval iba cezhraničnú spoluprácu, neskôr pribudla aj nadnárodná a medziregionálna kooperácia. INTERREG mal významnú úlohu pri budovaní integrujúcej sa Európy a predstavoval dôležitý prvok zvyšovania stability vďaka prehĺbeniu vzájomnej dôvery, porozumenia a demokracie (Rajčáková, 2009).

INTERREG je v aktuálnom programovom období jedným z dvoch cieľov kohéznej politiky EÚ s rozpočtom 10 mld. EUR a predstavuje rámec pre implementáciu spoločných aktivít a politík medzi národnými, regionálnymi a lokálnymi aktérmi rôznych členských štátov. Postupom času sa INTERREG stal kľúčovým nástrojom EÚ na podporu spolupráce partnerov cez hranice štátov. Programy INTERREG-u sú financované z ERDF – Európskeho fondu regionálneho rozvoja (u niektorých programov aj z Nástroja predvstupovej pomoci – IPA a/alebo Nástroja európskeho susedstva – ENI) a majú podporiť harmonický rozvoj jednotlivých teritórií EÚ na rôznych hierarchických úrovniach (Európska komisia – Info regio, 2015).

Obr. 1: Evolúcia INTERREG-u v rokoch 1990 – 2020

Figure 1: Evolution of INTERREG 1990 – 2020

Zdroj: Európska komisia – Inforegio, 2015

Samotná spolupráca je aktuálne rozdelená do troch kategórií programu:

1. cezhraničná spolupráca (INTERREG A) funguje v období 2014 – 2020 prostredníctvom 60 programov cezhraničnej spolupráce na vnútorných hraniciach EÚ. Programy sú podporené z ERDF. Ďalších 16 programov bude podporených z nástroja IPA. Tieto programy sú určené pre kandidátske a potenciálne kandidátske krajiny. Okrem toho sem patrí aj 16 programov nástroja ENI určených pre partnerské krajiny EÚ. Slovensko je zapojené do 5 programov (SK-AT, SK-CZ, SK-HU, SK-PL a programu ENI HU-SK-RO-UA);
2. nadnárodná spolupráca (INTERREG B) je určená pre 15 programov nadnárodnej spolupráce väčších oblastí (tzv. makroregiónov). Slovensko je súčasťou dvoch programov (Stredná Európa 2014 – 2020 a Dunajský nadnárodný program);
3. medziregionálna spolupráca (INTERREG C) je určená všetkým členským štátom EÚ, Švajčiarsku a Nórsku. Pre program ESPON 2020, ktorý slúži na podporu vedy a výskumu, sú spôsobilé aj Lichtenštajnsko a Island. Ďalej sem patria aj programy INTERREG EUROPE slúžiaci na odovzdávanie skúseností, INTERACT III ako program technickej pomoci pre programy INTERREG-u a URBACT III podporujúci mestský rozvoj.

Euroregión (ER) je podľa Rajčákovej (2009) definovaný ako územie spájajúce pohraničné územné celky organického charakteru medzi dvoma alebo viacerými štátmi, sú prepojené vzájomnými vzťahmi rozličného charakteru a ich priestorové vymedzenie sa nestotožňuje so štátnymi hranicami. Podľa Faltána, ed. (2004) sa euroregióny v postkomunistickom prostredí objavili a začali presadzovať v 90-tych rokoch 20. storočia ako prirodzený dôsledok sociálno-politických zmien, a to najmä v tých krajinách, ktoré boli v najužšom kontakte s krajinami západnými.

V roku 1965 v Bazileji prišlo k myšlienke vytvoriť združenie prihraničných regiónov a v roku 1971 sa vytvoril stály výbor európskych pohraničných regiónov – Euroregio. Spolupráca bola podporená Európskou rámcovou dohodou o cezhraničnej spolupráci v roku 1980 v Madride a v roku 1994 bol skoncipovaná Európska charta pohraničných a cezhraničných regiónov. Na začiatku 90-tych rokov sa cezhraničné kontakty začali vytvárať aj v postkomunistických krajinách, najmä pozdĺž bývalej „železnej opony“. Na Slovensku funguje v súčasnosti 16 euroregiónov, ktoré spoločne pokrývajú takmer celé územie krajiny (tab. 1).

Tab. 1: Zoznam euroregiónov so zastúpením Slovenska k 31.3.2016

Table 1: List of euroregions with the representation of Slovakia (31/03/2016)

P. č.	Euroregión (spolupracujúca krajina)	Sídlo (SK)	Vznik	Funkčnosť
1.	Karpatský ER (HU, PL, RO, UA)	Košice	1993	áno
2.	ER Tatry (PL)	Kežmarok	1994	áno
3.	ER Pomoravie (AT, CZ)	Holič	1999	áno
4.	Ipeľský ER (HU)	Šahy	1999	áno
5.	ER Beskydy (CZ, PL)	Žilina	2000	áno
6.	ER Neogradensis (HU)	Lučenec	2000	áno
7.	ER Bílé-Biele Karpaty (CZ)	Trenčín	2000	áno
8.	ER Slaná-Rimava (HU)	Rožňava	2000	áno
9.	ER Košice-Miškolc (HU)	Košice	2000	áno
10.	ER Podunajského Trojspolku (HU)	Dunajská Streda	2001	áno
11.	ER Kras (HU)	Hrušov	2001	nie
12.	ER Ister-Granum (HU)	Štúrovo	2003	áno
13.	ER Zemplín (HU)	Kráľovský Chlmec	2004	áno
14.	ER Uh-Tisa-Túr (HU)	Vojany	2005	nie
15.	ER Západné Karpaty	Valča	2006	áno
16.	ER Váh-Dunaj (HU)	Iža	2010	áno
17.	Stredoeurópsky ER	Necpaly	2010	áno
18.	ER dunajskej iniciatívy (HU)	Bratislava	2011	áno

Zdroj: Rajčáková, 2009; Ministerstvo vnútra SR, 2016; osobná komunikácia, 2016

Európske zoskupenie územnej spolupráce (EZÚS) slúži podľa nariadenia Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 1082/2006 o EZÚS na podporu a uľahčenie územnej spolupráce medzi svojimi členmi, ktorými môžu byť členské štáty, regionálne a miestne orgány, alebo subjekty, ktoré sa riadia verejným právom, pričom EZÚS je tvorené z členov, ktorí sa nachádzajú na území aspoň dvoch členských štátov. Za účelom zjednodušenia zakladania EZÚS sa toto nariadenie upravuje nariadením Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1302/2013.

Táto legislatíva určuje hlavný rozdiel oproti euroregiónu, a to, že EZÚS je prvým zoskupením územnej spolupráce, ktoré je vymedzené európskym právom. Ďalším rozdielom je to, že na rozdiel od euroregiónov, ktoré slúžia „iba“ na cezhraničnú spoluprácu, EZÚS sú určené aj na spoluprácu nadnárodnú. Na národnej úrovni sú EZÚS legislatívne zabezpečené zákonom č. 31/2015 Z. z.,

ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 90/2008 Z. z. o EZÚS. Zákon upravuje založenie, vznik, postavenie, hospodárenie, zrušenie a zánik EZÚS. Problematické je poňatie pojmu EZÚS – otázka znie, či zoskupenie vytvára inštitucionálny rámec alebo územný rámec. Zákon o EZÚS, ani nariadenie EP a Rady túto otázku nezodpovedajú. Podľa vyjadrení EZÚS PONTIBUS ide skôr o inštitucionálny rámec, nakoľko Nitriansky samosprávny kraj (NSK) ako člen zoskupenia má kompetenciu projektovo zasahovať len do svojich inštitúcií, a to len vo vymedzených prioritných oblastiach. No vzhľadom na túto skutočnosť majú obce, mestá a iní partneri, ktorí sa nachádzajú na území NSK, právo zapájať sa do projektov prostredníctvom EZÚS a majú tak viac možností získať dotáciu na vybraný projekt v tom prípade, ak to výzva umožní.

Prvý EZÚS bol založený 22.1.2008 v Lille vo Francúzsku. Prvým takýmto zoskupením, ktoré zasahovalo aj na územie SR, bolo EZÚS Ister-Granum so sídlom v Ostrihome v Maďarsku založené 12.11.2008 a prvým, ktoré sídli na území Slovenska, sa stalo EZÚS Kras-Bodva v Turni nad Bodvou 11.2.2009. K 16.3.2016 je v rámci EÚ funkčných (a registrovaných) 61 takýchto zoskupení, pričom Slovensko sa podieľa na 17, z ktorých 4 sídli na Slovensku. Väčšina týchto zoskupení, až 14, bola vytvorená v spolupráci s Maďarskom, okrem toho má Slovensko účasť na EZÚS aj s ČR a PL (Výbor regiónov EÚ, 2016; tab. 2).

Tab. 2: Zoznam EZÚS so zastúpením Slovenska k 16.3.2016

Table 2: List of EGTCs with the representation of Slovakia (16/03/2016)

P. č.	EZÚS (spolupracujúca krajina)	Sídlo	Vznik
1.	EZÚS Ister-Granum (HU)	Ostrihom, HU	2008
2.	EZÚS Uh-Tisa-Túr-Slaná (HU)	Miškovec, HU	2009
3.	EZÚS Kras-Bodva (HU)	<i>Turná nad Bodvou, SR</i>	2009
4.	EZÚS Abov v Above (HU)	Miškovec, HU	2010
5.	EZÚS Pons Danubii (HU)	<i>Komárno, SR</i>	2010
6.	EZÚS Arrabona (HU)	Győr, HU	2011
7.	EZÚS Rába-Dunaj-Váh (HU)	Tatabánya, HU	2011
8.	EZÚS Novohrad-Nógrád (HU)	Salgótarján, HU	2011
9.	EZÚS Medzibodrožie (HU)	Miškovec, HU	2012
10.	EZÚS TRITIA (PL, CZ)	Cieszyn, PL	2013
11.	EZÚS Slaná-Rimava (HU)	Putnok, HU	2013
12.	EZÚS Spoločný región (CZ)	<i>Senica, SR</i>	2013
13.	EZÚS Via Carpatia (HU)	<i>Košice, SR</i>	2013
14.	EZÚS Tatry (PL)	Nowy Targ, PL	2013
15.	EZÚS Torysa (HU)	Sárazsadány, HU	2013
16.	EZÚS Svinka (HU)	Tolcsa, HU	2013
17.	EZÚS PONTIBUS (HU)	Budapešť, HU	2015

Zdroj: Výbor regiónov EÚ, 2016

Transformácia územnej spolupráce v Nitrianskom samosprávnom kraji

Na juhu hraničí Nitriansky samosprávny kraj s Maďarskom a ich spoločná cezhraničná spolupráca má bohatú históriu. Slovensko a Maďarsko mali v rokoch 1999 – 2003 možnosť čerpať finančné prostriedky z fondov EÚ prostredníctvom programu predvstupovej pomoci PHARE (Hakszer, 2013). Vzájomná spolupráca sa tak mohla zlepšovať vďaka spoločným projektom, ako napr. bola obnova Mostu Márie Valérie medzi Štúrovom a Ostrihomom. Od roku 2004 bol program PHARE postupne nahradený ďalšími programami cezhraničnej spolupráce, pričom v súčasnosti sa implementuje program INTERREG V-A Maďarsko – SR na roky 2014 – 2020 s rozpočtom viac ako 180 mil. EUR.

Územná podpora euroregiónov a EZÚS pokrýva celé územie NSK, pretože samotný samosprávny kraj je členom ako Euroregiónu Váh-Dunaj, tak aj EZÚS PONTIBUS. Na území sa nachádzajú aj ďalšie združenia územnej spolupráce - a to ER Ister-Granum a Ipeľský ER ako aj EZÚS Ister-Granum a EZÚS Pons Danubii (mapa 1).

Mapa 1: Euroregióny a EZÚS v Nitrianskom samosprávnom kraji (2016)

Map 1: Euroregions and EGTCs in Nitra Self-governing Region (2016)

1. Euroregióny v Nitrianskom samosprávnom kraji

V roku 1999 vznikli na území NSK prvé dve združenia územnej spolupráce. Euroregión Váh – Dunaj – Ipel' vznikol podpísaním Zmluvy o spolupráci 3. júla 1999 v obci Nészmély v Maďarsku. Podpísali ju zástupcovia samospráv žúp Komárom - Esztergom a Pest a prednosta Krajského úradu v Nitre v pevnom presvedčení, že upevnenie a rozšírenie obojstrannej spolupráce Nitrianskeho regiónu so župami Komárom-Esztergom a Pest je predpokladom pre obojstranne prospešný ekonomický, sociálny i kultúrny rozvoj dotknutých území. Reprezentantom euroregiónu na Slovensku sa stalo Regionálne združenie Váh – Dunaj – Ipel' (Ekonomická encyklopédia, 2015a).

V roku 2010 vzniklo v Tatabányi ďalšie euroregionálne združenie na základe pôvodných zmlúv o spolupráci z roku 1999 a to Euroregión Váh-Dunaj. Zakladajúcimi členmi euroregiónu boli Samospráva Komárňansko-ostrihomskej župy (SKOŽ) a Regionálne združenie Váh-Dunaj-Ipel' (RZ VDI), ktorí si vytýčili pri založení zoskupenia 11 cieľov zameraných na zvýšenie príťažlivosti regiónu, zosúladienie hospodárskeho rozvoja a cestovného ruchu, spoluprácu v oblasti ochrany prírody, životného prostredia, ako aj v iných kľúčových oblastiach miestneho, regionálneho a cezhraničného významu v NSK a Komárňansko-Ostrihomskej župe (Asociácia európskych pohraničných regiónov, 2016). V roku 2014 sa slovenské sídlo euroregiónu z Nitry presťahovalo na Obecný úrad v Iži v okrese Komárno.

Euroregión je riadený predsedníctvom, ktoré je volené na 4-ročné obdobie. Jeho predseda sa mení každoročne a môže ním byť predseda RZ VDI alebo predseda župného zhromaždenia SKOŽ (v súčasnosti je ním György Popovics). Pre rok 2016 je predsedom euroregiónu predseda RZ VDI a súčasne starosta obce Iža István Domin. Celkovo je predsedníctvo zastúpené 6 členmi a zasadá najmenej raz ročne. Odbornú činnosť združenia vykonávajú pracovné komisie, ktoré sú zložené zo znalcov, zástupcov spoločenských a hospodárskych organizácií a orgánov štátnej správy. Zvolanie komisií a plynulý chod spolupráce má zabezpečovať sekretariát. Jeho úlohy zabezpečujú dvaja tajomníci, ktorí sú stálymi pozvanými na zasadnutia predsedníctva a majú na starosti organizáciu zasadnutí pracovných komisií. Posledným orgánom združenia sú ad hoc komisie, príp. znalci. Ad hoc komisie sú zriadené a znalci prizvaní pre konkrétne vypracovanie, posúdenie, rozvoj, koordináciu projektov a programov v rámci euroregiónu.

Združenie si každoročne stanovuje rozpočet, ktorý následne do 1.3. daného roku schvaľuje predsedníctvo. Činnosť združenia je financovaná predovšetkým z členských príspevkov, pričom na zasadnutí valného zhromaždenia v októbri 2015 boli schválené úpravy v členských príspevkoch, ktoré stanovujú samosprávnemu kraju platiť každoročne poplatok vo výške 6 650 EUR. Všetky výdavky použité na činnosť spolupráce musia byť do 15.2. zúčtované (ER Váh-Dunaj, 2010; RZ VDI, 2015). Medzi súčasných členov RZ VDI patria okrem Úradu NSK aj Združenie

obcí Most priateľstva, mestá Nové Zámky a Komárno a obce Imeľ, Iža, Mojmirovce, Nesvady, Nitrianske Hrnčiarovce, Svätý Peter a Štitáre.

Mohlo by sa zdať, že euroregión upadá do zabudnutia, dokazuje to nefungujúca webová stránka www.euroregion-vdi.sk, no opak je pravdou a euroregión je stále veľmi aktívny a podieľa sa na množstve projektov. Z nich možno spomenúť Vypracovanie projektových dokumentácií pre úseky Čičov – Komárno a Kravany nad Dunajom – Štúrovo medzinárodnej cyklotrasy EUROVELO 6, na ktorý združenie získalo príspevok 40 000 EUR z Ministerstva dopravy, výstavby a regionálneho rozvoja SR (MDVRR) v roku 2014 a projekt, ktorý mal na cyklotrasu napojiť aj mestá Šaľa a Nové Zámky v roku 2015, pričom združenie získalo z MDVRR opäť 40 000 EUR (MDVRR, 2015).

Druhým združením územnej spolupráce na území NSK je Ipeľský ER. Záujmové združenie právnických osôb, Ipeľský Euroregión, bol založený 6. augusta 1999 z iniciatívy 6 samospráv a 6 mimovládnych organizácií. Jeho územná pôsobnosť bola: z okresu Levice Šahy a okolie, Želiezovce a okolie, Levice a okolie; časť územia okresu Nové Zámky obce pri rieke Ipeľ; západná časť okresu Rimavská Sobota; ďalej okresy Krupina, Lučenec, Veľký Krtíš a Banská Štiavnica. Jeho pôvodným sídlom boli Šahy, aktuálne je to Obecný úrad vo Vinici v okrese Veľký Krtíš.

Euroregión sa zameriava na podporu spolupráce, ochrany životného prostredia a kultúrneho dedičstva, vedy a výskumu, ochrany zdravia, kultúrnu činnosť, prácu s národnostnými menšinami a etnickými skupinami a pod. Za roky svojej spolupráce sa podieľal na mnohých projektoch, ktorých cieľom bolo zjednodušenie cezhraničnej spolupráce a pomáhať obyvateľom Poipia pri ich sebarealizácii a pri riešení iných ich problémov. V rámci projektu bolo založené a vybudované informačné centrum určené pre vzťahy euroregiónu s verejnosťou. Podľa vyjadrení Bélu Hrubíka, starostu obce Vinica, však euroregión v posledných 5 rokoch značne upadá, chýba mu internetová stránka a získať informácie o fungovaní je veľmi náročné. Euroregión má už niekoľko rokov záujem o založenie EZUS, zatiaľ to je však len vo fáze myšlienky (Ekonomická encyklopédia, 2015b).

Tretím združením územnej spolupráce je Euroregión Ister-Granum. Jeho história siaha do roku 2000, kedy bola podpísaná dohoda o spolupráci medzi Ostrihomom a Štúrovom a ešte v tom istom roku sa k nim pripojili ďalšie maďarské a slovenské obce, pričom v roku 2001 dostalo toto združenie názov Ister-Granum. 17.11.2003 bolo podpísané memorandum o založení euroregiónu so sídlom v Ostrihome. Združenie sa podieľalo na množstve projektov, ako napr. Posilnenie regionálnej komunitnej sféry v rokoch 2002 – 2003, či projekt KOMP – Kultúrny a vzdelávací multietnický program a projekt Bez hraníc – rozvoj systému na podporu služieb mimovládnych organizácií v euroregióne. Propagácii združenia by však možno pomohlo kvalitnejšie spracovanie webstránky, ako aj jej častejšia aktualizácia, najmä jej slovenskej verzie (istergranum.hu, 2016).

2. Európske zoskupenia územnej spolupráce v Nitrianskom samosprávnom kraji

Na území NSK vznikol v roku 2008 EZÚS Ister-Granum ako vôbec druhý EZÚS v rámci EÚ a v roku 2010 aj EZÚS Pons Danubii. Výraznejšia premena nastala v roku 2015, kedy sa začal vytvárať EZÚS PONTIBUS, ktorý má prepojiť celé územie NSK s Peštianskou župou prostredníctvom tohto, v posledných rokoch veľmi populárneho, nástroja cezhraničnej, nadnárodnej a medziregionálnej spolupráce. Dôvodom pre vytvorenie EZÚS bol aj fakt, že NSK bol doteraz len členom euroregiónu, ale EZÚS je, na rozdiel od euroregiónov, lepšie legislatívne zabezpečené.

Pojem európske zoskupenie územnej spolupráce je veľmi citlivý a problematický. EZÚS PONTIBUS (lat. „o mostoch“) je toho dôkazom, nakoľko členmi zoskupenia sú uvedené samosprávne celky. Samotné obce a mestá však členmi nie sú a ak by sa nimi chceli stať, museli by si prejsť zdĺhavým procesom, aj preto bol vstup slovenských miest Nitra, Levice a maďarských Vác a Budapešť zatiaľ odložený. Výhodou je však členstvo regionálneho samosprávneho orgánu, ktorý tak môže získať finančné prostriedky na celom svojom území, vrátane obcí a miest, ktoré členmi nie sú a nemohli by iným spôsobom získať podporu ako prostredníctvom Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja (ÚNSK).

Zoskupenie sídli v Budapešti na úrade Samosprávy Peštianskej župy a jeho cieľom je rozvoj a podpora cezhraničnej spolupráce so zameraním sa na posilnenie hospodárskej a sociálnej súdržnosti cez realizáciu spoločných aktivít. Tento cieľ má byť zabezpečený prostredníctvom 11 prioritných oblastí financovaných prostredníctvom ERDF, Európskeho sociálneho fondu a Kohézneho fondu, zo štátnych podporných programov a z členských príspevkov (tieto je povinný platiť každý člen zoskupenia, pričom pre regionálne samosprávy je to 3 000 EUR ročne a pre mestá a obce 1 500 EUR ročne). Zoskupenie môže byť okrem toho financované z dotácií z iných verejných zdrojov, z darov fyzických a právnických osôb, z dedičstiev a z príjmov z podnikateľskej činnosti. Príjmy nemožno použiť na vyplácanie dividend, ale môžu byť použité výhradne na realizáciu cieľov.

Zakladajúcimi dokumentmi zoskupenia sú dohovor, ktorý vymedzuje prioritné oblasti zoskupenia, jeho členov a orgány a pod. a stanov, ktoré predstavujú legislatívny rámec zoskupenia a vymedzujú kompetencie jeho členov, zamestnancov a orgánov (ÚNSK, 2015a, 2015b).

Čo sa týka riadenia zoskupenia, EZÚS má svoje orgány, ktorými sú zhromaždenie, riaditeľ, dozorná rada, pracovné skupiny a sekretariát. Zhromaždenie je najvyšším orgánom, ktorý rozhoduje o všetkých kľúčových otázkach zoskupenia v súlade so zákonom a stanovami. Je tvorené zo zástupcov všetkých členov zoskupenia, zástupcami sú spravidla vedúci predstavitelia členov, prípadne nimi písomne poverení zástupcovia. Zhromaždenie zvoláva predseda zhromaždenia podľa potreby, najmenej však dvakrát ročne. Zhromaždenie je uznášaniaschopné, ak sú prítomní všetci členovia zhromaždenia a na prijatie

uznesenia je potrebný súhlas aspoň dvojtretinovej väčšiny všetkých členov zhromaždenia. Predseda a podpredseda zhromaždenia sú zvolení na ustanovujúcom zhromaždení, rovnako aj riaditeľ zoskupenia. Ak je zvolený predseda z Maďarska, podpredseda musí byť zo Slovenska a po dvojročnom volebnom období sa uplatňuje rotačný princíp. Súčasným predsedom je predseda NSK doc. Ing. Milan Belica, PhD. a podpredsedom je predseda Peštianskej župy István Szabó. V kompetencii predsedu je riadenie zhromaždenia, či zastupovať zoskupenie v pracovno-právnych vzťahoch voči riaditeľovi. Podpredseda má s predsedom spolupracovať na riadení činností zhromaždenia, príp. ho zastupovať v plnení určitých úloh.

Štatutárnym orgánom zoskupenia je riaditeľ, ktorý riadi činnosť zoskupenia a koná v jeho mene. Je volený zhromaždením a menovaný na štvorročné funkčné obdobie. Minimálne kvalifikačné predpoklady na osobu riaditeľa sú znalosť slovenského, maďarského a anglického jazyka, aspoň trojročná prax v oblasti územného plánovania, regionálneho rozvoja, alebo prípravy a implementácie rozvojových projektov. V prípade občana SR ukončené vysokoškolské vzdelanie druhého stupňa. V prípade občana Maďarska vzdelanie stupňa Master alebo ukončené univerzitné vzdelanie. V súčasnosti je riaditeľom zoskupenia Ing. Dušan Guťan, PhD., riaditeľ ÚNSK. Riaditeľ sa zúčastňuje zhromaždenia s poradným hlasom a má tiež právo zvolať mimoriadne zhromaždenie na základe podmienok vytyčených v stanovách (ÚNSK, 2015a, 2015b).

Kontrolný orgán predstavuje dozorná rada, ktorá dohliada na činnosť zoskupenia. Rada môže mať najviac 6 členov, v súčasnosti ich má 4, pričom rada musí zasadať najmenej dvakrát ročne. Členovia dozornej rady sú volení zhromaždením na dva roky a volia si svojho predsedu a podpredsedu, pričom platí rovnaký princíp voľby ako pri voľbe predsedu a podpredsedu zhromaždenia.

Pracovné skupiny sú poradným orgánom zoskupenia a sú zamerané na špecifické otázky spojené s cieľmi a úlohami zoskupenia. V súčasnosti nefungujú žiadne pracovné skupiny, pričom každá skupina by mala svojho vedúceho, ktorý je zvolený zhromaždením, prípadne členmi pracovnej skupiny.

Administratívne úlohy zoskupenia plní sekretariát, ktorého činnosť riadi a vedie riaditeľ. Medzi základné úlohy sekretariátu patrí napr. zostavovanie rozpočtu, vedenie evidencií, pripravovanie projektov, registrovanie rozhodnutí schválených orgánmi zoskupenia, udržiavanie kontaktov s členmi zoskupenia, koordinovanie niektorých činností, organizovanie odborných programov, konferencií a pod.

Záver

Územná spolupráca súčasných členských, kandidátskych a potenciálnych kandidátskych krajín EÚ je veľmi dôležitá pre udržiavanie vzájomných dobrých vzťahov. Aj preto v súčasnosti funguje spolu až 92 programov cezhraničnej

spolupráce (z toho 16 podporených nástrojom IPA a 16 podporených nástrojom ENI), 15 programov nadnárodnej spolupráce a 4 programy medziregionálnej spolupráce, ktoré sú na roky 2014 – 2020 podporené sumou celkovo 10 mld. EUR. Slovensko sa do týchto aktivít zapája prostredníctvom 5 programov cezhraničnej spolupráce, pričom ide o spoluprácu s Českou republikou, Maďarskom, Poľskom, Rakúskom a jeden program je podporený Nástrojom európskeho susedstva, v ktorom je, okrem Slovenska, zastúpené aj Maďarsko, Rumunsko a Ukrajina. Z hľadiska nadnárodnej spolupráce je Slovensko súčasťou dvoch programov – Stredná Európa 2014 – 2020 a Dunajský nadnárodný program 2014 – 2020.

Na podporu územnej spolupráce sa vytvárajú rôzne nástroje, medzi ktoré možno zaradiť aj euroregiony a EZÚS. Na území Slovenska v súčasnosti funguje 18 euroregionov a 17 EZÚS. Ide najmä o spoluprácu s Maďarskom, ktoré je v otázkach cezhraničnej spolupráce veľmi aktívne, no vďaka dĺžke našej spoločnej hranice na tom môžeme zakladať aj my.

Pozdĺž slovensko-maďarskej hranice leží aj Nitriansky samosprávny kraj (NSK), ktorý je v súčasnom programovom období spôsobilý pre program cezhraničnej spolupráce Maďarsko – Slovensko, a ktorý je územne pokrytý zhodne 3 euroregionmi a 3 EZÚS. Z euroregionov to sú Ister-Granum, Ipeľský euroregion a Váh-Dunaj, z EZÚS zasa Ister-Granum, Pons Danubii a PONTIBUS. NSK je v súčasnosti členom euroregionu Váh-Dunaj a Európskeho zoskupenia územnej spolupráce PONTIBUS. ER Váh-Dunaj slúži na podporu cezhraničnej spolupráce Regionálneho združenia Váh-Dunaj-Ipeľ so sídlom v Iži (okres Komárno) a Komárňansko-Ostrihomskej župy. Euroregion sa v posledných rokoch zameriava najmä na podporu cestovného ruchu prostredníctvom tvorby cyklotrás a pod. Čo sa týka fungovania EZÚS PONTIBUS, to bolo založené v roku 2015 a zatiaľ sa nestihlo zapojiť do žiadnych projektov, ale zakladajúce dokumenty zoskupenia, dohovor a stanovy, vytyčujú 11 politických oblastí rozvoja cezhraničnej a nadnárodnej spolupráce svojich členov, ktorými sú zatiaľ NSK a Peštianska župa.

Pod'akovanie

Na tomto mieste by sme sa chceli poďakovať všetkým pracovníkom euroregionov a EZÚS, ktorí nám poskytli cenné rady súvisiace s ich fungovaním a ich aktivitami, predovšetkým však starostovi obce Iža a súčasnému predsedovi Euroregionu Váh-Dunaj Istvánovi Dominovi, ako aj Mgr. Silvii Sórádovej z Úradu Nitrianskeho samosprávneho kraja.

Literatúra

ASOCIÁCIA EURÓPSKÝCH POHRANIČNÝCH REGIÓNŮV. 2016. *PHARE Assessment Reports Slovakia/Hungary*. [online]. Gronau : Asociácia európskych pohraničných regiónov, 2016. [cit. 2016.03.23.] Dostupné na

- internet: <http://www.aebr.eu/files/publications/AR_SK-HU.en.pdf>
- EKONOMICKÁ ENCYKLOPÉDIA. 2015a. *Euroregión Váh – Dunaj – Ipel'*. [online]. Košice : Falcon Air s.r.o., 2016. [cit. 2016.05.30.] Dostupné na internete: <<http://www.euroekonom.sk/euroregion-vah-dunaj-ipel/>>
- EKONOMICKÁ ENCYKLOPÉDIA. 2015b. *Ipel'ský euroregión*. [online]. Košice : Falcon Air s.r.o., 2016. [cit. 2016.05.30.] Dostupné na internete: <<http://www.euroekonom.sk/ipelsky-euroregion/>>
- ELEKTRONICKÝ KONTRAKTAČNÝ SYSTÉM. 2015. *Zákon č. 31/2015, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 90/2008 Z. z. o EZÚS*. [online]. Bratislava : Úrad vlády SR, 2016. [cit. 2016.05.30.] Dostupné na internete: <https://www.eks.sk/Content/files/zakon/01-z31_2015.pdf>
- EUR-LEX – PRÍSTUP K PRÁVU EÚ. 2013. *Nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (EÚ) č. 1302/2013, ktorým sa mení nariadenie (ES) č. 1082/2006 o EZÚS*. [online]. Brusel : Európsky parlament, Rada EÚ, 2016. [cit. 2016.05.30.] Dostupné na internete: <<http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32013R1302&from=EN>>
- EURÓPSKA KOMISIA – INFOREGIO. 2015. *Interreg: European Territorial Co-operation*. [online]. Brusel : Európska komisia, 2016. [cit. 2016.05.30.] Dostupné na internete: <http://ec.europa.eu/regional_policy/en/policy/cooperation/european-territorial/>
- EUROREGIÓN VÁH-DUNAJ. 2010. *Zmluva o spolupráci*. Tatabánya : ER Váh-Dunaj, 2010. 4 s.
- FALŤAN, Ľ. ed. 2004. *Regionálny rozvoj Slovenska v európskych integračných kontextoch (regióny, prihraničné regióny, euroregióny)*. Bratislava : Interlingua, 2004. 197 s. ISBN 80-85544-37-7.
- HAKSZER, R. 2013. Cross-border Co-operation Projects in the Hungarian-Slovak Border Area. In *Acta Universitatis Palackianae Olomouensis – Geographica*. ISSN 1212-2157, 2013, roč. 44, č. 2, s. 93-109.
- ISTER-GRANUM EGTC. 2016. *The Chronicle of the Co-operation*. [online]. Ostrihom : EZÚS Ister-Granum, 2016. [cit. 2016.05.30.] Dostupné na internete: <http://www.istergranum.hu/tortenet_en.html>
- MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR. 2015. *Zmluva o poskytnutí dotácie na projekt – Vypracovanie projektových dokumentácií pre napojenie miest Šaľa a Nové Zámky na medzinárodnú cyklotrasu EUROVELO 6*. Bratislava, Iža : MDVRR, RZ VDI, 2015. 13 s.
- MINISTERSTVO DOPRAVY, VÝSTAVBY A REGIONÁLNEHO ROZVOJA SR. 2015. *Zmluva o poskytnutí dotácie na projekt – Vypracovanie projektových dokumentácií pre úseky Čičov – Komárno a Kravany nad Dunajom – Štiúrovo medzinárodnej cyklotrasy EUROVELO 6*. Bratislava, Iža : MDVRR, RZ VDI, 2015. 13 s.
- MINISTERSTVO VNÚTRA SR. 2016. *Register záujmových združení*. [online]. Bratislava : Sekcia verejnej správy MV SR, 2016. [cit. 2016.05.30.] Dostupné

- na internete: <<http://www.ives.sk/registre/hladatzzpo.do>>
- RAJČÁKOVÁ, E. 2009. *Regionálny rozvoj a regionálna politika Európskej únie a Slovenska*. Bratislava : Geo-grafika, 2009. 133 s. ISBN 978-80-89317-09-7.
- REGIONÁLNE ZDRUŽENIE VÁH-DUNAJ-IPEL. 2015. *Zápisnica zo zasadnutia Valnej hromady RZ VDI*. Iža : RZ VDI, 2015. 4 s.
- ÚRAD NITRIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA. 2015a. *Stanovy EZÚS PONTIBUS*. Nitra, Budapešť : ÚNSK, Samospráva Peštianskej župy, 2015. 15 s.
- ÚRAD NITRIANSKEHO SAMOSPRÁVNEHO KRAJA. 2015b. *Dohovor o založení EZÚS PONTIBUS*. Nitra, Budapešť : ÚNSK, Samospráva Peštianskej župy, 2015. 10 s.
- VÝBOR REGIÓNŮV EÚ. 2016. *List of European Groupings of Territorial Cooperation*. [online]. Brusel : Výbor regiónův EÚ, 2016. [cit. 2016.05.30.] Dostupné na internete: <<https://webapi.cor.europa.eu/documentsanonymous/cor-2013-04606-00-12-admin-tra-en.docx>>

TERRITORIAL COOPERATION IN NITRA SELF-GOVERNING REGION (A CASE STUDY)

Summary

Territorial co-operation of current EU member, candidate and potentially candidate states is very important for sustaining good relationships between them. And because of this there currently 92 cross-border co-operation programs (of which 16 are supported by the Instrument for Pre-accession Assistance and the other 16 by the European Neighborhood Instrument), 15 transnational co-operation programs and 4 interregional co-operation programs for which it was allocated €10 billion in the programming period 2014 – 2020. Slovakia is connected to these activities through 5 cross-border co-operation programs co-operating with Czech Republic, Hungary, Poland and Austria. The last program covering Slovakia, Hungary, Romania and Ukraine is supported by the European Neighborhood Instrument. In case of the transnational co-operation, Slovakia is the part of two programs – INTERREG V-B Central Europe 2014 – 2020 and Danube Transnational Program 2014 – 2020.

Throughout the EU are being created different instruments supporting the territorial co-operation, e.g. the euroregions and European Groupings of Territorial Co-operation (EGTCs). There are currently 18 euroregions and 17 EGTCs in Slovakia. Most of them are co-operating with Hungary, a country which is very proactive in case of cross-border co-operation, and thanks to our lengthy common borders that might be an opportunity for our own support of the territorial co-operation.

At the Slovak-Hungarian border is also located the Nitra Self-Governing region (NSR), which is in current programming period eligible for the cross-border

co-operation program Hungary – Slovakia, and which is territorially covered by both three euroregions and 3 EGTCs. Those euroregions are Ister-Granum, Ipel' Euroregion and Váh-Danube, and the EGTCs are Ister-Granum, Pons Danubii and PONTIBUS. NSR is currently a member of both the Euroregion Váh-Danube and the EGTC PONTIBUS. Euroregion Váh-Danube covers a support for the cross-border co-operation of the Regional Association of Váh-Danube-Ipel', seated in Iža (Komárno District), and the Komárom-Esztergom County. In the present years the euroregion aims to support the tourism through the construction of cycle routes etc. The PONTIBUS EGTC was created in 2015, but in case of its implementation, there are still no supported projects by the EGTC. However, the constituent documents of EGTC, the convention and the statutes, set out the 11 political areas supporting the development of cross-border and transnational co-operation of NSR and The Pest County.

Mgr. Ján Výboštok

RNDr. Hilda Kramáreková, PhD.

Katedra geografie a regionálneho rozvoja FPV UKF v Nitre

Trieda A. Hlinku 1, 949 74 Nitra

E-mail: janovybostok@gmail.com, hkramarekova@ukf.sk